

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek.

List velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravičilu v stolnem farovžu. Deležniki tiskovne družbe dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodava knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne sprejemajo. — Za oglasila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr., in vsakokrat za kolek 30 kr.

Vabilo k naročbi „Slov. Gospodarja“.

Bliža se drugo polletje, torej vabimo vse one naročnike, ki so le za pol leta naročili list, da svojo naročbo nemudoma ponovijo, ker se sicer ne vé, ali se jim list še pošilja ali ne? Kteri so še za prvo polletje z naročnino na dolgu, te pa lepo opominjamo, da plačajo brž ko mogoče, ker tudi „Gospodar“ svoja plačila ima, ki se mu ne prizanašajo zato, ker naročniki na dolgu ostajajo. —

Opravičstvo.

Častitim volilecem

kmetskih občin: ptujskega, ormuškega, šentlenarškega, rogaškega, šmarškega, ljutomerskega in gornje-radgonskega okraja!

Zastopniki skoro ovsch omenjenih sodnijskih okrajev so mene pri volilnem shodu v Ptuj dne 11. majnika, za kandidata v državni zbor postavili. Dolžnost mi je, da se za to zaupanje častitim volilecem zahvalim, pa tudi na ta častni klic odgovorim.

Ker sem si svest, da po svojih mnogoletnih skušnjah in pridobljenih znanostih predragemu volilnemu okraju koristiti zamorem, in ker sem Vam in pravičnej stvari sploh popolnoma udan, me veže tako rekoč dolžnost, da se Vam tudi v tej reči udam ter kandidaturo prevzamem.

Svojih moči in resne volje, delati za Vaš vsestranski blagor, Vam ne ponujam kot novinec, marveč kot star znanec in zvest prijatelj, ki se je z Vami bojeval in že marsikaj britkega za Vas pretrpel.

Ne stopim pred Vas z navadnimi nastavnimi besedami: „omika“, „svoboda“ in „samouprava“ ali avtonomija, ker prvič Vi tako neomikani niste, kakor Vas nekteri radi razglašajo, drugič pa zato ne lovim ljudi s takimi praznimi besedami, ker se,

kakor žalostna skušnja uči, za njimi večidel skriva vse kaj drugega, kakor te besede same pomenjajo, namreč: duševna vnemarnost, samovoljnost, posilnost, hujskanje, razprtija in splošna zmešnjava.

Sklicujem se pa na svoje 12letno javno delovanje v prid slovenskemu ljudstvu, ki ve, kaj da sem delal zanj in tudi lahko presodi, ali sem opravičil zaupanje, ki ga je v mene stavilo, in — ali sem še nadalje njegovega zaupanja vreden.

Slednjič še omenim, da nisem nikol dvomil, ampak še za svojo dolžnost spoznal, sprejeti program „pravne stranke“ v Avstriji, in to zato, ker poudarja ta program ednako pravica za vse in tudi narodnemu programu Slovencev ni nasproten, marveč je upati, da prav s pomočjo pravne stranke Slovenci svoj narodni program še najbrže doženejo.

V Gradcu. 12. junija 1873.

Vam srčno udani

Mihael Herman,

deželni poslanec in odbornik.

Sad liberalizma pri šolah.

(Konec.)

Ločitev cerkve in šole pomenja — kakor smo zadnjič pokazali — da je šola brezverska. Ker pa imajo liberalci debela ušesa in navadno tudi nič ne berejo, kar jim nasprotna katoliška stranka razglašja, hočemo ljudskim poštenjakom v pojasnjenje še enkrat ob kratkem stvar razložiti.

Naši liberalni nasprotniki stvar prav grdo prebračajo, češ, da gre pri tej stvari le za to, kdo da je šolam nadzornik: posveten človek ali pa duhovnik? Nadzornistvo šol zamore biti v posvetovalnih rokah, in vendar šola samo zavolj tega brezverska ne bo. Nasproti pa tudi nadzornistvo v duhovskih

rokah šole še ne dela verske, nego je kljubu temu lahko celó brezverska. Kaj po tem takem odloči, je-li šola verska ali brezverska?

Edino le to, na kako stališče da se svétني učitelj cerkvi in krščanski odredi nasproti postavi. Po sedaj veljavni šolski postavi je vsa krščanska vzreja šolske mladeži edino le kateketu kot služabniku cerkve izročena, svétnemu učitelju se za to brigati ni. On spolnuje popolnoma svoje dolžnosti, če tudi otrokom nikdar imena Božjega, Božjih zapovedi, itd. ne omeni. On nema s cerkveno oblastjo, ta pa z njim celó nič opraviti. Vsled tega je mogoče, da je n. pr. na Dunaju direktor pripravništva luteran dr. Dittes; je mogoče in v mnogih krajih tudi v resnici tako, da je učitelj druge vere kakor so otroci, katere podučuje; je mogoče, da so šolska berila za kat. otroke taka, da jih lahko tudi turški učitelj za svojo šolo rabi.

V tem tedaj jedro brezverske šole tiči, to je ločitev cerkve in šole! In to prosimo svoje nasprotnike prav dobro si zapomniti, da nas ne bodo vodno pri gg. učiteljih ovajali, češ, da boče „Gospodar“ ali „pravna“ stranka nadzorništvo šol zopet duhovnikom v roke spraviti!

Vprašamo zdaj: je-li ta ločitev dobra?

Zdrava pamet, namen človeštva in poklic sv. kat. cerkve, kakor tudi ozir na modro, uspešno vzrejo mladeži nam pravi na ves glas, da ta ločitev ni dobra, marveč škodljiva na vsako stran. S to ločitvijo se je podkuril razpor med učitelji in — katol. cerkvijo, ktere je vendar učitelj, ako boče katoličan ostati, pokorščino dolžen, kakor vsak drugi vernik. Res, da ta sovražni razpor še ni povsod se pokazal, in posebno slovenskim učiteljem na čast smemo reči, da menda po večini niso tako rogati proti kat. cerkvi, kakor mnogo njih vrstnikov. Doživeli smo že mnogo učiteljskih shodov, v katerih se je očitno sovrašstvo proti kat. cerkvi, proti krščanstvu in krščanskemu življenju pokazalo. — Minister uka, pl. Stremayr, je lani meseca oktobra ukazal dunajskim učiteljem národnih in mestjanskih šol, da so dolžni nadzorovati šolsko mladež, kadar je pri svetih opravilih. Kaj se zgodi? Proti tej naredbi ministri se ustavi meseca aprila t. l. šolski nadzornik 5. dunajskega okroga, Fr. Bobies kot prvosednik stalnega odbora avstrijskih učiteljskih shodov, ter pošlje ministru protest, češ, da se starišem kakor otrokom „zapovedati“ ne sme, udeležiti se svetih opravil, da torej tudi učitelji dolžni niso, mladež pri cerkvenih opravilih nadzorovati! — Ta upor svojega služabnika kaznuje minister s tem, da mu 31. maja t. l. nadzorstvo vzame. Na to nastane strašen ropot po vseh liberalnih novinah, ki tirjajo, naj se ubogi minister v prihodnjem drž. zboru zatoži zaradi — prelomljene ustave! Od vseh krajev pošiljajo zdaj učiteljska društva zaupnice liberalnemu Bobiesu in nezaupnice ministru, tudi učiteljsko društvo mariborskih učiteljev je to storilo

in s tem pakazalo, da je po večini svojih udov ravno tako zagrizeno v verskem oziru, kakor rudečkarški Bobies. Ob enem so se učitelji in obe učiteljski mariborske dekliške šole proti povelju mestnega šolskega sveta letos na Telovo skupjali, ter otrokom naravnoč branili, da ne smejo k procesiji, in ko je vendar mnogo deklet svečanosti se udeležilo, so učitelji in učiteljci — doma ostali! —

Če se toraj od strani učiteljev in učiteljskih društev neposrednim in najvišjim šolskim oblastnjam gledé svetih opravil nepokoršina tako očitno kaže, zamore le sovrašstvo proti krščanstvu temu krivo biti. To pa je strupeni sad ločenja cerkve in šole; kajti mnogi, na prav nizki stopnji izobraženja stoječi učitelji mislijo, da morajo zdaj, ko jih je postava cerkveni oblasti spodmaknila, proti cerkvi in vsem cerkvenim naredbam in pravilom delati in se tako prikupiti liberalcem, ki posebno po mestih zvonec nosijo tudi v šolskih svetih. Po liberalni postavi so se zli duhovi poklicali, zdaj jih pa še minister zakleti več ne more!

Ta razpor med šolo in cerkvijo dela tudi razprtijo med liberalnimi učitelji in poštenimi, svojemu poklicu zvestimi kateketi, kakor tudi med posvétnimi učitelji, med kterimi je še hvala Bogu zadosti poštenih katoličanov, kterim se gnjusi nespametno in pregrešno hujskanje svojih tovarišev proti kat. cerkvi.

Pri takem žalostnem stanju se mora človek res čuditi — da ostreje ne rečemo — nepremišljenosti Vošnjakovi, ki je v celskem volilnem shodu kvasil in zdaj v „političnih listih“ zopet frazo ponavlja: „V šolski postavi je vstvarjena trdna podlaga za ljudsko omiko.“ Če hiša poka, mora pač podlaga slaba biti, in razpok je v novem šolkem hramu tako očiten, da se zakrivati več ne da.

In če se en del učiteljstva pri vsakej priliki proti krščanstvu in kat. cerkvi tako očitno sovražen kaže, je to jako nevarna podlaga za ljudsko omiko; kajti kdor tako dela in versko podlago pri drugih spodjeda, ni omikan in tudi prave omike ne širi, marveč je neotesanec, če se tudi za kakoga „doktorja“ šteje. V resnici omikan človek spozna, da človeštvo kakor posamezni človek brez krščanstva duševni spačenosti zapade, da brez krščanstva države, narodi in družine obstati ne morejo.

Slednjič nam mora vsak pameten človek pritrčiti, da o krščanske vzreji šolske mladeži ni govoriti, ako se svétني in duhovni učitelj krepko ne podperata, na čvrsti podlagi krščansko-katoliških načel vzajemno in složno ne delata. Odgoja mladeži — to pripoznavajo vsi umni pedagogi — se mora vršiti v lepem soglasju od strani vseh, kterim pripada prevažna naloga vzrejanja mladež. To pa velja v prvi vrsti o krščanske vzreji, katero poudarja tudi nova šolska postava kot najvišji namen vsega šolanja, katere želijo najbolj poštene krščanski starši, katere tako živo

človeška družba potrebuje, ker jo čedalje bolj razdeva duh brezverstva, brezbožnost in splošna nepoštenost. Vzajemna, soglasna krščanska vzreja pa ni, če vsled prenaglene šolske postave učitelj, imajoči največ ur odmerjenih, vse le kateketu samemu pripusti, vrh tega pa še, kakor prežalostne skušnje učijo, mnogokrat kateketa naravnoč overa ter otroke moti. Pri mrzli peči se po zimi ne ogreješ; tako mora tudi otroško srce mrzlo ostati, ako veje v šoli ledeni veter verske mlačnosti ali pa celó mrzenja do vsega krščanskega življenja. V 2 urah na teden ne opravi kateket nič, posebno zdaj ne, ko so prismuknjeni pedagogi šibo iz šole odpravili ter je mladež posebno v mestih tako razbrzdana, da zgublja kateket skoro polovico vsega njemu odmerjenega časa z opominjanjem otrok, da naj vendar pri miru bodo, kar je skoro vselej zastoj.

Da bi le ljudje, ki hočejo o šolskih zadevah govoriti, tudi poznali človeško srce, ki je vsled greha polno napak, množičih se z leti človeškega življenja! Tū je treba — in to posebno v mladih letih — vednega, krepkega zdravlila, ki ga edino le krščanstvo podaje, ako se mladež po prizadevanji blagih učiteljev krščansko misliti, čutiti, živeti navadi; če vidi na učiteljih samih častnih izgledov krščanskega življenja in vedenja. Če pa vsega tega ni, če še otrok leta in leta dni videti mora, da so sveta cerkvena opravila, služba Božja, zakramenti, očitna molitev itd. stvari, katerih se otroci — proti željam svojih staršev — sami ogibati morajo, če otroci še čujejo, da učitelj ali prismojena učiteljica kateketu naravnoč nasproti dela, — če je tako, potem ne govorite več o krščanski vzreji šolske mladine, marveč pripoznati morate, če ste odkritosrčni, da je ločenje cerkve in šole začetek brezbožnosti in spačenosti!

Te ločitve tudi nihče drug v svet zagnal ni, kakor le zagrizeni sovražniki kat. cerkve. Zato ima dr. Friedberg, profesor prava (!) v Lipsiji in Bismarkov učeni oproda ali pomagač, v svoji osnovi za vničenje kat. cerkve na Nemškem tudi točko „ločenja cerkve od šole.“ In vse, kar se z liberalizmom ponaša, kriči za njim: Tako je: cerkev se mora popolnoma šole ločiti! In ta krič gre tudi po naši slovenski domovini, in ravno oni ljudje, ki si po vsej sili prisvajajo privilegijo, da so „omikani“ in „svobodni“, najhujše kriče za to ločitev, ki je vir neštevilnih spak in neotesanosti.

Prepuščamo bralcem v dalje razmišljanje, kaj da se je doseglo s tem, da so oni, ki gg. učiteljem službo in plačo dajejo, skoro povsod naši narodni nasprotniki. — Omenimo naj le še, kako hudo da bo ta čisto nepotrebna ločitev sčasoma prizadevala krščanskim srenjam, ki ne bodo mogle, razen za drago plačo, dobiti sposobnih organistov, ker se pripravniki orglati več ne učijo! Lepo narodno cerkveno petje se bo

sčasoma, ko ne bo umnih in izurjenih voditeljev, celó izgubilo.

Gledé na vse to in na mnoge druge sitnobe, ki so navstale vsled tega, da je učitelj proti vsemu vplivu cerkvene oblasti po postavi zagrajen, naj sodi svet, koliko resnice da je v besedah dra. Vošnjaka, da „se je ljudstvo že vživelo (krasna slovenščina!) v novo šolsko postavo!“ — Prazna domišljija, v kateri se le liberalstvo zibati zamore.

Cerkvene zadeve.

Kaplanije ali beneficije cerkve sv. Janeza Kr.

5. Kaplanija altarja sv. Magdalene, ustanovljena leta 1454. od mariborskega župnika Jurja Schwendenkrieg. Posestva, s katerimi je kaplanijo založil, bila so naslednja: Hiša na trgu (pozneje mestna svetovalnica), cigelnica, vinogradi v Vordernbergu in v Celestrinu, in neke njive. Tudi je ustanovitelj za večno luč pred altarjem sv. Magdalene odločil najemščino od 4 mesnic in od 1 hiše v Mariboru. Kaplanu, katerega sta volila mestni župnik in magistrat, je naročeno bilo razun obletnice služiti vsak dan sv. mešo na altarju sv. Magdalene. Od leta 1609 so dohodki te kaplanije odločeni za mestnega župnika. Hišo te kaplanije prodali so leta 1816. V njej je zdaj fantovska šola na stolnem trgu.

6. Kaplanija altarja sv. Roperta, ustanovljena še pred letom 1449, imela je svojo lastno hišo, neki dvor in 3 vinograde. Hišo, ki je stala v „Kukecevi“ ulici, je bil prodal kaplan Juri Tralder trgovcu Matevžu Holzapfelnu leta 1477, kaplanijo so pa mestjani, kakor se poroča, l. 1663 mestnemu župniku prepustili, da je iz njenih dohodkov „kurmeštru“ (sedaj vikarju) vsako leto 50 gld. plačeval.

7. Kaplanija presv. Rešnjega Telesa, katero je ustanovil vtorek po Mihalovem leta 1479 neki Andraž Massoltrer. Kaplan je moral vsak teden enkrat sv. mešo presv. Telesa peti, za ustanovitelja pa vsako leto obletnico in 2 mrtvaški meši opravljati.

8. Kaplanija altarja sv. Florjana. Ustanovitelj te kaplanije ni znan. Imela je hišo v mestu, katero so Mariborčani leta 1657 mestnemu pisarju Mihaelu Seifridu prodali, 3 gorice in 3 njive.

9. Kaplanija vernih duš, ustanovljena na vernih duš dan leta 1520 od Krištofa Haendel. Kaplana dolžnost je bila vsaki teden 3 sv. meše in vsako leto obletnico opravljati na altarju sv. Mihaela.

10. Kaplanijo sv. apostolov. O njej je samo le znano, da je imela vrt v „ušni“ ulici (Lausgasse) in 2 vinograde.

11. Kaplanija, ustanovljena od Ane Marije Hirsch 27. avgusta 1708. Naloga kaplana je bila, vsaki teden sv. mešo služiti na altarju Matere Božje.